

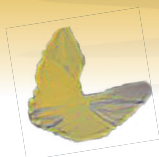

GLORIA!

Antonio Vivaldi - Gloria en Magnificat
Giacomo Puccini - Messa di Gloria

Handel.

Nederlandse Händelvereniging

23 APRIL 2025 - GROTE KERK NAARDEN

VAKGARAGE[®]

VISSER'S AUTO'S

autohopper[®]

autoverhuur in Huizen

VAKGARAGE[®] Visser's Auto's

Eemlandweg 12 | 1271 KS Huizen | T (035) 526 62 00

GLORIA!

Programma

Gloria in D
Magnificat

Antonio Vivaldi
Antonio Vivaldi

Pauze

Messa di Gloria

Giacomo Puccini

Koor van de Nederlandse Händelvereniging

Maartje Rammeloo
Esther Kuiper
Pascal Pittie
Timotheus Maas

sopraan
mezzo-sopraan
tenor
bas-bariton

Wybe Kooijmans

organist

Holland Symfonie Orkest

Paul Valk

dirigent

Dit concert komt mede tot stand dankzij onze sponsors en subsidieverstrekkers:

search

advies

opleiding

kennis

nrgovernance.nl

VOLG ONS OP FACEBOOK

Redactie Programmaboekje:

Linda de Graaf, Anneke Kappetijn, Ellen Klomp,
Thessa v. Muijen, Karin Plokker, Han v.
Schoonhoven.

Ontwerp omslag: Bofesto

Welkom

Hartelijk welkom bij dit zonnige voorjaarsconcert! Vanavond brengt het koor van de Nederlandse Händelvereniging, onder inspirerende leiding van dirigent Paul Valk, drie zonnige lofzangen van de Italiaanse componisten Antonio Vivaldi en Giacomo Puccini ten gehore.

Het *Gloria* van Vivaldi is een prachtig en veel gezongen koorwerk, ook door de Nederlandse Händelvereniging. Vivaldi's *Magnificat* is daarentegen minder bekend, maar is een kleinood van harmonie en barokke stijlfiguren.

We zingen beide werken voor de pauze. Na de pauze is het podium voor operacomponist Giacomo Puccini.

Zijn *Messa di Gloria*, een jeugdwerk, vraagt een andere zangstijl van het koor en leidt ons langs prachtige romantische thema's.

Kortom dit *Gloria!* concert is één lofzang op de Italiaanse koortraditie. Het koor heeft met groot enthousiasme vanaf het begin dit jaar deze werken ingestudeerd en laat u vanavond graag volop genieten. De begeleiding is wederom in goede handen bij het Holland Symfonieorkest en Wybe Kooijmans op het koororgel. Vier geweldige solisten doen ons en u een groot plezier door aan dit concert mee te werken.

Namens de leden van de Nederlandse Händelvereniging wens ik u vanavond weer een prachtig concert toe.

Jan van Berkel
Voorzitter Nederlandse Händelvereniging

De Nederlandse Händelvereniging

De Nederlandse Händelvereniging, kortweg de NHV, werd opgericht in 1934 onder de naam COV Bel Canto en heeft sindsdien een rijke muzikale historie. Hierin past ook de jaarlijkse uitvoering van Händel's Messiah, dat in 1946 door de NHV voor het eerst werd uitgevoerd in het Concertgebouw. In december 2024 zongen wij dit glorieuze meesterwerk voor de 150ste keer!

Vanaf de oprichting kende de NHV drie dirigenten: Jack P. Loorij (1942-1987), Thijs Kramer (1989-2011) en Andrew Wise (2011-2016). In 2021 werd Paul Valk benoemd tot vaste dirigent. Daarnaast werkt de NHV regelmatig met gastdirigenten zoals Louis Buskens, Jules van Hessen, Bernhard Touwen, Boudewijn Jansen, Béni Csillag en Rick Muselaers. In het voorjaar van 2026 zingen we onder leiding van Klaas Stok het geliefde Requiem en Die Krönungsmesse van W.A. Mozart.

De NHV geeft meerdere grote concerten per jaar, in samenwerking met professionele solisten en orkesten: twee (of meer) Messiahs, een voor- en een najaarsconcert en diverse gelegenheidsconcerten, veelal op uitnodiging van maatschappelijke organisaties, waaronder de Rotary in Gorinchem. De NHV streeft ernaar om bekendheid te geven aan de werken van Händel en zijn tijdgenoten, maar ook koormuziek van latere en eigentijdse componisten komt aan bod, zoals Whitacre, Barber, Rutter, Lauridsen en Kreek. In oktober 2025 organiseren wij in samenwerking met onze ambassadeur Ton Koopman en het Comenius Museum in Naarden de Nederlandse Händeldagen – zie het programma achterin dit boekje. Bijzonder is de samenwerking van de NHV met het Internationaal Vocalisten Concours te 's-Hertogenbosch, die begon in 2012. De NHV stelt hiervoor twee prijzen beschikbaar: de Händel Choir Award en de Andrew Wise Talent Award. De bekroonde solisten zingen vervolgens mee in onze concerten. Zo krijgen ze tijdens het Mozart programma de kans om hun kunsten te tonen met aria's uit Die Zauberflöte.

Door het aanbieden van gereduceerde concertkaarten en lidmaatschap voor jongeren wil de NHV klassieke muziek toegankelijker maken voor een breder en jonger publiek. Daarnaast bieden we met steun van diverse fondsen concertkaarten aan vluchtelingen en andere doelgroepen.

De NHV is een grote zangvereniging van hoog niveau die wekelijks repeteert in de Wilhelminakerk in Bussum. De ongeveer 80 koorleden zijn ervaren amateurzangers met een goede zangstem, die veelal door middel van zangles werken aan hun vocale ontwikkeling. Daarnaast wordt het koor structureel vocaal-technisch ondersteund door stempedagogen en incidenteel door vooraanstaande zangers zoals Maarten Koningsbergen. Afhankelijk van de programmering nodigen we projectzangers, met name tenoren en bassen, uit om mee te zingen met een bepaald concert. Voor meer informatie, zie de achterkant van dit boekje.

Paul Valk – dirigent

Foto: Anna Groot

Paul Valk studeerde orgel, koordirectie en kerkmuziek aan het Conservatorium en aan het Nederlands Instituut voor Kerkmuziek, beide in Utrecht, en behaalde aldaar zijn diploma's. Daarnaast specialiseerde hij zich in piano, zang en orkest-directie. Zijn orgel-docenten waren o.a. Kees van Houten en Bernard Winsemius, zijn leermeester voor koordirectie was Krijn Koetsveld. Op dit moment dirigeert hij meerdere koren: het Amsterdams Gemengd Koor, Soli Amersfoort, Sine Nomine Alkmaar en vocaal ensemble Octagon Utrecht.

Paul Valk was 15 jaar (van 1998-2013) dirigent van de Dominicuskerk in Amsterdam. Van 2012 tot en met 2019 heeft hij de *Messiah*-scratch gedirigeerd in de Pieterskerk in Leiden met een deelnemerskoor van ruim 900 middelbare scholieren! En in 2016 de *Carmina Burana* en in 2018 + 2019 de *Johannes-Passion* met volwassenen. Sinds 2012 leidt hij jaarlijks Bachs *Matthäus-Passion* als scratch, voor de stichting *De Kleine Matthäus* in Beverwijk.

Met organist Harry van Wijk heeft hij in 2015 een programma uitgevoerd met werken voor piano en orkest, waarbij hij soleerde op piano en Harry op orgel de orkestpartij voor zijn rekening nam (o.a. pianoconcert *nr. 23, KV 488* van Mozart en een deel uit het pianoconcert van Ravel).

Tijdens uitvoeringen van zijn koren wil hij nog wel eens, ter afwisseling, orkestwerken programmeren. Zo dirigeerde hij o.a. *Adagio for Strings* (Barber), enkele *Slavische Dansen* (Dvořák), een Orgelconcerto (Händel), *Brandenburgs Concert 5* (Bach), met Paul als klavecijnist, de 2^e symfonie *Lobgesang* (Mendelssohn), *Quattro Stagioni* (Vivaldi) en het beroemde *Largo* uit de 9^e symfonie van Dvořák.

Verder begeleidt hij koren, instrumentalisten en vocalisten op orgel en/of piano en heeft hij dirigentencursussen gegeven voor o.a. de Nederlandse Sint Gregorius-vereniging.

Vanaf januari 2020 was Paul Valk gastdirigent bij de Nederlandse Händelvereniging. Per 1 augustus 2021 werd hij benoemd tot vaste dirigent.

Maartje Rammeloo – sopraan

De veelzijdige Nederlandse sopraan Maartje Rammeloo heeft de afgelopen jaren vele operarollen mogen vertolken in operahuizen in binnen- en buitenland. Ze zong veelvuldig als solist bij de Nationale Opera in Amsterdam, bij het Aalto Theater Essen en bij o.a. Göteborg Operan (Zweden), De Nederlandse Reisopera en Festival Aix-en-Provence. Hierbij zong ze rollen als Marzelline (*Fidelio*), Pamina (*Die Zauberflöte*), Musetta (*La Bohème*) Cunegonde (*Candide*), Lucy (*The Telephone*, Menotti), Adina (*l'Elisir d'Amore*) en La Comtesse Adèle (*Le Comte Ory*, Rossini).

Foto: Maurice Lammerts van Bueren

Door de jaren heen heeft Maartje successen geboekt tijdens (inter)nationale competities. Ze was o.a. finalist en prijswinnaar tijdens het IVC te Den Bosch, de Hans Gabor Belvédère Competition, het Montserrat Caballé Concours in Zaragoza, als ook de Wilhelm Stenhammar Competitie in Zweden. Naast de opera engagementen is Maartje ook op het concertpodium een veelgevraagd soliste en zong ze met o.a. het Radio Filharmonisch Orkest, Nederlands Philharmonisch Orkest en Cappriccio Stravagante waarbij ze werkte met dirigenten als Markus Stenz, Skip Sempé, Marc Albrecht, Tomáš Netopil, Anthony Hermus en James Gaffigan.

Maartje studeerde aan het Fontys Conservatorium te Tilburg en werd gecoacht door o.a. de vermaarde zangeres Jard van Nes. Ze behaalde cum laude haar masterdiploma, met als specialisatie Operette en Klassiek Muziektheater. Ze volgde masterclasses bij o.a. Montserrat Caballé, Edith Wiens en Elly Ameling. Afgelopen seizoen maakte Maartje o.a. furore in de veeleisende hoofdrol van Kurt Weill's *Lady in the Dark* bij Opera Zuid, als Liz Henson in de wereldpremière van de opera *Dogville* in Essen en als 1e Dame in Mozarts *Zauberflöte*, de nieuwe grote productie van de Theateralliantie. Dit seizoen zal ze onder andere in de huid kruipen van Violetta Valéry tijdens twee verschillende producties van Verdi's *La Traviata*.

Esther Kuiper – mezzo-sopraan

Met haar warme geluid en brede muzikaliteit voelt Esther zich thuis in zowel opera, oratorium-en Liedrepertoire uit verschillende stijlperioden van barok tot hedendaags. Ze was finaliste en prijswinnares in diverse (inter)nationale competities. Als lid van Silbersee specialiseerde zij zich ook in hedendaagse klassieke muziek.

Foto: Merlijn Doomernik

Recente hoogtepunten uit haar engagements zijn Mozart's *Requiem* met het Orkest van de Achttiende Eeuw (2024), Bach's *Weihnachtsoratorium* onder Klaas Stok (2024), Dritte Dame in Mozart's *Die Zauberflöte* bij De Nationale Opera (2023), Mahler's *Lieder eines Fahrenden Gesellen* in TivoliVredenburg (2023), Pastorkyňa/Barena in Janáček's *Jenufa* en Dimitri in Giordano's *Fedora* (NTR Zaterdagmatinee 2021), Zulma in Rossini's *L'Italiana in Algeri* and Glasa in Janáček's *Kát'a Kabanová* (NTR Zaterdagmatinee 2022), Mrs. Segstrom in Sondheim's *A Little Night Music* at De Nederlandse Reisopera (2019), en Waltraute in Wagner's *Walküre* onder Jaap van Zweden (Zaterdagmatinee November 2019), *Verdi's Requiem* met het Radio Philharmonisch Orkest (2018).

Esther werkte met dirigenten als Karina Canellakis, Antonello Manacorda, Riccardo Minasi, Kenneth Montgomery, Raphaël Pichon, Ed Spanjaard, Markus Stenz, Jakob Lehmann en Jaap van Zweden. Voor komend seizoen staan onder andere de operarollen Rosina in *Il Barbiere di Sevilla* en Marcellina in *Le Nozze di Figaro* op het programma.

Pascal Pittie – tenor

Foto: Remie fotografie

De Limburgse tenor Pascal Pittie begon zijn zangstudie aan de zogenaamde VOCO opleiding aan het Jeanne d'Arc College te Maastricht waar hij les kreeg van Ingrid Kappelle. Hij vervolgde zijn studie aan het conservatorium van Maastricht bij Mya Besselink en behaalde er de diploma's eerste fase zang, tweede fase zang en operaklas alle met een onderscheiding.

Pascal Pittie is een veel gevraagd solist en verleent regelmatig medewerking aan oratoria in de Benelux, Duitsland en Frankrijk. Zo zong hij onder andere de solopartijen in *Die Jahreszeiten* en *Die Schöpfung* (Haydn),

Oratorium de Noël (Saint Saëns), *Matthäus en Johannes Passion* (Bach), *Psalmus Hungericus* (Kodally). Abraham and Isaac, Serenade en *War Requiem* (Britten), *Requiem* (Verdi) en *Missa sollemnis* (Beethoven). In opera's vertolkte hij ruim 70 operarollen waaronder Ferrando (*Così fan Tutte*), Tamino (*Die Zauberflöte*), Kohout (*Het sluwe vosje*, DNO), Max (*Der Freischütz*), Jaquino (*Fidelio*), Edmondo (*Manon Lescaut* (Zaterdag matinee)), Gastone (*La Traviata*), Prologue en Peter Quint (*The turn of the Screw*), Edgar Aubrey (*Der Vampyr* door Theater Koblenz) en Aap (*Aap verslaat de knekelgeest*), Bardolfo (*Fallstaf* door de Vlaamse Opera). Hij heeft meegewerkt aan verschillende internationale operafestivals zoals: De Zomeropera Haaren (als Normanno in *Lucia di Lammermoor*), Kammeroper Konstanz (*Il combattimento di Tancredi en Clorinda* als de Testo en Captain Maceath in *The Beggar's opera* van B. Britten), Kammeroper Schloss Rheinsberg (*König Theodor in Venedig* als Gafforio) en Internationale Sommeroper Schloss Weikersheim (*Carmen* als Remendado).

Hij werkte samen met dirigenten als Ed Spanjaard, Gabriele Bellini, Edo de Waart, Hartmut Haenchen, Ingo Metzmacher, Vasily Petrenko, Reinbert de Leeuw, Carlo Rizzi, Koen Kessels, Jaap van Zweden en Yakov Kreizberg, en stond voor orkesten als Het L.S.O., Het Nederlands Philharmonisch orkest, Het Radio Filharmonisch Orkest, Het Brabants Orkest, Het Gelders Orkest, Het orkest van het Oosten, Het Nederland Philharmonisch Orkest, Holland Symphonia, Ensemble Koln, Ensemble '88 en het Preußische Kammer Orchester.

Pascal Pittie volgde Masterclasses bij o.a. Simjon Skigin, Elly Ameling en Athony Rolfe Johnson. In oktober 2004 won hij de Jo Bollenkamp prijs tijdens de Internationale Vocalisten Presentatie. Daarnaast is Pascal oprichter en zanger van de opera formatie Vocal Chord, waarmee hij een brug slaat tussen klassieke muziek en popmuziek. Samen met deze formatie heeft Pascal in veel verschillende tv programma's opgetreden bij o.a. RTL4 en SBS.

Toekomstige engagements zijn *Verdi Requiem*, de *symfonie Beethoven*, *Cavaleria Rusticana* en *La Traviata*.

Timotheus Maas – bas-bariton

De Nederlandse bas-bariton Timotheus Maas zong al op zesjarige leeftijd als solistische jongenssopraan en won in 2002 een wedstrijd waarmee hij kon deelnemen aan de tv-opera *Una Voce Particolare*. Hij studeerde zang aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en aan de Hochschule für Musik und Theater in Hamburg. Hij kreeg les van Raymond Modesti, James Hooper, Sami Kustaloglu en Margreet Honig en volgde masterclasses bij onder anderen Christoph Prégardien en Michaela Schuster.

Foto: Pippa Hendriks

Timotheus Maas geeft regelmatig liedrecitals met onder andere de cycli *Die Winterreise*, *Schwanengesang*, *Die schöne Müllerin*, *Dichterliebe* en *Die schöne Magelone*. Daarnaast treedt hij op als solist in oratoria. Tot zijn repertoire behoren de *Matthäus Passion*, de *Johannes Passion*, het *Weihnachtsoratorium*, *Die Schöpfung* en *Messias*. In 2017 was Timotheus Maas bovendien te horen op de *Internationale Händel-Festspiele* in Göttingen.

Met grote passie staat Timotheus Maas op het operatoneel en hij vertolkte al talrijke rollen, waaronder *Don Alfonso* (*Così fan tutte*), *Sarastro* (*Die Zauberflöte*), *Leporello* (*Don Giovanni*), *Gremin* (*Eugen Onegin*) en *Mephisto* (*Faust*). Hij was betrokken bij verschillende wereldpremières en trad op tijdens het *Peter de Grote Festival*, de *Biennale van Venetië* en in het *Schauspielhaus Hamburg*. In 2019 vertolkte hij de rol van *Plutone* in *Il ballo dell'ingrate* van Monteverdi in het *Luzerner Theater* en in 2021 speelde hij de rol van de moeder in *Die sieben Todsünden* van Kurt Weill in het *Muziekgebouw Amsterdam*. In 2022 werkte hij mee aan *Obsessions* van het Finse gezelschap *Oblivia* in het *Theater Bremen*.

Sinds 2020 is Timotheus Maas lid van *Frommermann*, een ensemble naar het voorbeeld van de *Comedian Harmonists*, dat internationaal optreedt in scenische uitvoeringen en concertprogramma's.

Sinds 2022 is hij bovendien lid van *THE CAST*, een zes leden tellende groep die zich ten doel heeft gesteld een onconventionele operashow voor een breed publiek te brengen. Met zijn programma's toert *THE CAST* door het hele Duitstalige gebied.

Wybe Kooijmans – orgel

Foto: Lillian Lubega

Wybe Kooijmans is al meer dan 25 jaar de vaste repetitor en begeleider van de Nederlandse Händelvereniging. Hij ontving zijn eerste pianolessen op 8-jarige leeftijd van de organist Rutger van Mazijk. Later verwisselde hij de piano voor het orgel en kreeg hij op de Verenigde Muzieklycea in Hilversum les van Haite van der Schaaf. Op het Sweelinck Conservatorium in Amsterdam kreeg hij les van Bernard Bartelink zijn leraar.

Na zijn afstuderen volgde Wybe enige malen de masterclass voor interpretatie en improvisatie van de wereldberoemde Franse organist Jean Guillou en ontving talloze raadgevingen van een oud-registrant van de organist Feike Asma. In 1987 kreeg Wybe Kooijmans een aanstelling als één van de organisten van de Grote Kerk te Naarden; inmiddels is hij hoofdorganist. Op het monumentale Witte-orgel (1862) van deze kerk maakte hij meerdere cd-opnames.

Wybe Kooijmans geeft in Nederland geregeld concerten; internationaal speelde hij in Duitsland, Frankrijk, Engeland, Canada, Zwitserland en Rusland, waar hij het orgel van de Philharmonie te Novosibirsk inwijdde. In 1989 maakte hij voor het eerst kennis met het Steinmeyer-orgel in de Clemenskerk in Hilversum, dat later werd overgebracht naar de Koepelkerk/Mariakerk te Bussum. De veelzijdigheid van het klankbeeld van dit bijzondere orgel is te beluisteren op de CD die Wybe Kooijmans in 2019 maakte.

Van 2000-2004 was Wybe lid van de werkgroep 'Zingend geloven', die het Liedboek samenstelde. Hij componeerde lied 692 *Wij wachten op de Geest beloofd*. Hij publiceerde enkele koraalbewerkingen voor orgel en onder zijn redactie verschenen in de serie *Musica Selecta* een twaalfstal delen met onuitgegeven (versies van) koraalbewerkingen van Feike Asma. In 2014 en 2015 verleende hij zijn medewerking aan de Tv-programma's *Messiah Masterclass*, *Verborgen verleden* en *Push the red button*.

Wybe Kooijmans heeft ruime ervaring opgedaan als begeleider van vele koren en solisten en is ook repetitor van Concertkoor Baarn.

Holland Symfonie Orkest (HSO)

Passie voor muziek

Het HSO is een flexibel orkest gespecialiseerd in het begeleiden van koren. Daarnaast speelt het orkest graag symfonische muziek. Naast de vele koorconcerten verzorgt het HSO jaarlijks het openluchtconcert *Groevenbeek Klassiek*. Onze freelance-musici willen hun liefde voor muziek maken graag delen met een zo breed mogelijk publiek.

We proberen altijd de beste musici bij elkaar te brengen afgestemd op de werken die gespeeld gaan worden en kunnen zo een breed repertoire verzorgen.

Ontdekken

We houden van traditioneel repertoire, maar spelen ook graag nieuwe composities. Doordat we onder veel verschillende dirigenten spelen, valt er steeds weer iets nieuws te ontdekken in de prachtige muziek die wij laten horen. We proberen van ieder concert iets echt bijzonders te maken voor het publiek.

Muziekcultuur

In het orkest spelen veel ervaren musici. We werken ook graag samen met nieuwe musici. We zijn er best trots op dat vele musici, die in de door het rijk gesubsidieerde orkesten een vaste baan hebben, eerst bij ons ervaring hebben kunnen opdoen. Wij vinden het belangrijk daardoor een bijdrage te kunnen leveren aan de brede muziekcultuur in Nederland. Veel van deze musici spelen nog graag af en toe bij ons.

Interview met dirigent Paul Valk

Antonio Vivaldi had alleen meisjes en vrouwen tot zijn beschikking als koorleider van het “weeshuis voor meisjes”. De jonge vrouwen zongen ook tenorpartijen en zelfs bas door de afwezigheid van de mannenstemmen. Kan je hierover wat meer vertellen? Zongen de vrouwen echt op die lage tonen door een speciale zangtechniek? Of waren de partijen zo geschreven dat de derde en vierde stem hoger waren gearrangeerd?

Tja, kónden we dat nog maar eens horen! Opnames zijn er niet van. Tijdmachines bestaan ook alleen maar in films en stripboeken. Maar ik snap de vraag en het is een fascinerend gegeven. De jonge vrouwen daar werden geroemd om hun muzikale kunsten.

Uit heel Europa kwamen begin 18de eeuw liefhebbers naar Venetië om de in de coulissen verscholen meisjes van het Ospedale della Pietà te horen zingen. Verscholen, omdat vrouwen éigenlijk niet mochten zingen (je kunt je dat vandaag de dag niet meer voorstellen en gelukkig maar!). Ze musiceerden verscholen in de kapelgalerij, zodat ze geen aanstoot zouden kunnen geven. De meest getalenteerde meisjes werden ondergebracht in het zogenaamde *figlie di coro*, de dochters van het koor. Ze bleven anoniem en mochten alleen hun stem laten spreken.

Venetië telde verschillende van deze *Ospedali*, die instonden voor de zorg voor kinderen aan de marge van de maatschappij. Deze ‘zorginstellingen avant la lettre’ waren een combinatie van weeshuis, internaat, kloosterorde, conservatorium en ziekenhuis.

Vivaldi heeft er ongeveer 30 jaar lesgegeven en componeerde heel veel werken voor de jongelui. Hij schreef ook aria’s, waarbij hij in de partituur ook de naam van de dame erbij schreef die hij vond dat het moest zingen. In de bepaalde uitgaves van het *Magnificat* - dat we vanavond uitvoeren - is dat te zien in de partituur. Mooie Italiaanse namen staan erbij: Apollonia, Bolognesa, Chiaretta, Ambrosina, Albetta.

We weten dat de arrangementen van de meerstemmige koorstukken dúsdanig waren dat ze in 4 of vaak 3-stemmige bezetting ook een ‘baspartij’ zongen. Maar níet in een octaaf lager, zoals mannen zingen, dat is natuurlijk niet mogelijk. Ze deden dat op alt-hoogte. Dit betekent dat het sonore van mannenstemmen ontbrak. Het zal ongetwijfeld mooi zijn geweest. Maar zoals we het nu doen toch zéker ook!

Zelf ben je al maanden bezig om tijdens de repetities met het koor jouw persoonlijke invulling aan deze vrolijke Italiaanse muziek te geven. Hoe spreekt Antonio Vivaldi's Gloria en Magnificat je aan?

Ik vind de contrasten zo prachtig. Alleen al deel 1 en 2 van het Gloria zijn zó extreem uitersten in sfeer, dat is schitterend en kleurrijk bedacht door Vivaldi. *Gloria in excelsis Deo* (Eer aan God in den hoge) klinkt triomfantelijk schetterend, terwijl *Et in terra pax hominibus bonae voluntatis* (en vrede op aarde aan de mensen van goede wil) vredig, zacht, lyrisch en nederig wordt neergezet. Daarnaast ben ik ook gek op die onverwachte akkoorden, die soms voorbij komen. Vivaldi hield van verrassingen! De luisteraar op het verkeerde been brengen en iets onverwachts laten horen. Met onze 21^e eeuwse oren zijn wij soms moeilijk meer te verbazen. We hebben al zó veel gehoord, tot aan hedendaagse muziek. Beeld je maar eens in hoe die wendingen naar 'verre' toonsoorten of naar onverwachte alteraties (kruizen/mollen tec) voor de mensen in die tijd stuitend kon werken en men in shock kon raken of kippenvel kreeg. Ergens is het ook heel gewaagd om een koor 1-stemmig te laten zingen. Je moet het maar durven componeren. Ik vind dat getuigen van lef. Luister maar hoe dat in het *Magnificat* deel 5 gebeurt.

En wie de *Quattro Stagioni* (*De Vier Jaargetijden*) vaak beluisterd heeft en dus weet hoe hij voor viool schreef, zal ook bij deze twee kleine oratoria de strijk-virtuositeit horen. Prachtig!

Het is eigenlijk te veel om op te noemen, wat ik bijzonder vind. Ik wil ook de aria's nog noemen; die zijn stuk voor stuk pareltjes.

Wat me tenslotte aanspreekt, maar dat is niet per sé voor Vivaldi, maar meer in het algemeen, is te kijken naar de gezichten en in de ogen van de leden van de NHV als zij aan het zingen zijn. Hoe iedereen zich inleeft en geniet en het beste van zichzelf geeft. Hoe we versmelten van losse individuen tot één organisch vocale 'klankwolk'...!

Hoe werd Vivaldi's muziek verspreid?

Dat is een interessante vraag! En voor ons Nederlanders iets om best een beetje trots op te zijn. Je kunt je afvragen of Vivaldi wel zo beroemd was geworden als hij zijn muziek niet had laten uitgeven door de Amsterdamse drukker Estienne Roger. Tegen het einde van de zeventiende eeuw vierde de barokmuziek in Italië hoogtij. Met hun extraverte en virtuoze stijl, geënt op heldere melodieën en harmonieën, veroverden de Italiaanse meesters geleidelijk de harten van het publiek in heel Europa. De muziekdrukunst stond in Italië echter nog in de kinderschoenen. Wie als componist zijn muziek aan de man wilde brengen, moest elders zijn. In Amsterdam dus, bij de firma Roger. Hij drukte geschiedenisboeken, grammaticale werken en lexica. Maar zijn specialisme was muziek, vooral die van zijn Italiaanse tijdgenoten.

Antonio Lucio Vivaldi

Antonio Lucio Vivaldi (1678 – 1741) werd geboren in Venetië. Zijn vader hielp hem in zijn carrière in de muziek en meldde hem aan bij de Cappella di San Marco, waar hij zelf een vooraanstaand violist was (en door sommigen zelfs een virtuoos genoemd werd). Reeds op 10-jarige leeftijd zou Vivaldi regelmatig meegespeeld hebben bij deze Cappella, mede om zijn vader te vervangen, die ook nog in een ander orkest speelde. In 1703 werd Vivaldi priester. Hij kreeg al snel de bijnaam Il Prete Rosso (de rode priester), vanwege zijn rode haar.

Vanaf 1704 hoefde hij niet meer deel te nemen aan de heilige mis in verband met zijn slechte gezondheid: hij leed aan astma.

Vivaldi werd vioolleraar in het Pio Ospedale della Pieta. Dit instituut was een van de vier meisjesweeshuizen, die onder bescherming stonden van Venetiaanse edelen en kooplui.

Onder leiding van Maestro di Cappella Vivaldi ontstond een vermaard strijkorkest en een dito zangkoor. Ze zingen en spelen door als engelen, werd vaak gezegd. De musicerende wezen stegen snel in aanzien, ook in het buitenland. Voor hen schreef Vivaldi de meeste van zijn concerten, cantates en gewijde muziek.

Vivaldi componeerde ook muziek voor de kerkdiensten. Deze leken meer op concerten en werden erg gewaardeerd door de rijke Venetianen. In 1705 werd de eerste verzameling (raccolta) van zijn werk gepubliceerd en er zouden er nog vele volgen. Als hij niet op een van zijn vele reizen was, vervulde Vivaldi verschillende taken in het weeshuis. In 1713 kreeg hij de verantwoordelijkheid voor alle muzikale activiteiten in het instituut. Vivaldi bleef daarna bijna altijd onafgebroken stukken schrijven, ook na zijn pensioen. De laatste maanden van zijn leven zijn niet beschreven; maar wel is bekend, dat hij de laatste jaren van zijn leven in grote armoede leefde. Op uitnodiging van keizer Karel VI werd Vivaldi gevraagd naar Wenen te komen, maar toen hij daar aankwam was de keizer net overleden. Vivaldi bleef in Wenen maar stierf ongeveer een jaar later in armoede in juli 1741. Hij werd net zoals Mozart 50 jaar later, vanuit de Stephansdom begraven.

Door tijdgenoten werd Vivaldi eerder genoemd om zijn begaafdheid als vioolvirtuoos en -pedagoog dan als componist. Het grootste gedeelte van zijn composities wordt gevormd door de 454 concerti voor allerlei verschillende combinaties van strijkinstrumenten, vaak met toevoeging van houtblazers. Daarnaast zijn er nog 2 orgelwerken bekend, 23 symfonieën, 46 opera's. 75 sonates en trisonates en veel kamermuziek. Vivaldi schreef niet alleen concertante muziek

(soloconcerten en de beroemde Vier Jaargetijden) en opera's (de meeste zijn 'verloren' geraakt), maar ook een groot aantal geestelijke werken (Te Deum, Beatus Vir,, Gloria in D ,en Magnificat in g-Moll) die werden uitgevoerd in de kapel van het weeshuis. Het oratorium Guiditta is behouden gebleven.

Vivaldi's muziek was vernieuwend. Zijn composities waren helder, met harmonische contrasten en hij slaagde er vaak in vernieuwende melodieën en thema's te bedenken. Van belang is ook dat zijn muziek bedoeld was om de massa aan te spreken, in plaats van alleen de intellectuele elite. Het vrolijke karakter van zijn muziek weerspiegelt Vivaldi's eigen plezier in het componeren en is een belangrijke reden voor de enorme populariteit van zijn werk. Vivaldi werd hierdoor ook snel beroemd in Frankrijk, een land dat toentertijd muzikaal gesproken erg gevangen zat in bestaande structuren. Hij wordt wel beschouwd als één van de componisten die ervoor zorgde dat de Barokmuziek een impressionistische stijl kon ontwikkelen. Dat maakt hem in een bepaald opzicht een voorloper van de componisten van de Romantiek.

Gloria in D (RV 589)

Vivaldi's composities hebben 250 jaar lang opgeborgen gelegen in een klooster. Ongeveer 70 jaar geleden besloot het klooster een manuscript te verkopen, maar omdat men geen idee meer had wat het was, werd het naar de muziekbibliotheek van de universiteit van Turijn gebracht. Alles lag door elkaar en er ontbraken een heleboel bladzijden, maar de bibliothecaris, Alfredo Casella, begreep meteen dat het om iets heel bijzonders ging. Hij wilde het manuscript dan ook dolgraag voor zijn universiteit aanschaffen. Met wat speurwerk ontdekte hij de rest van de verzameling in een privé bibliotheek. Nu was het manuscript wel compleet, maar hij moest ook nog aan geld zien te komen om het te kunnen kopen. Uiteindelijk kwam hij terecht bij twee rijke families die allebei kort daar- voor een jong kind hadden verloren. Hij haalde hen over om het manuscript te kopen en aan de universiteit te schenken ter nagedachtenis aan hun geliefde kinderen. Hiermee was de cirkel rond. Vivaldi schreef zijn muziek voor weeskinderen, en de nagedachtenis aan twee jonggestorven kinderen bracht diezelfde muziek, waaronder het Gloria, weer tot leven. Op de kaft van al Vivaldi's bladmuziek stond sindsdien altijd een afbeelding van twee kinderkopjes. Pas in 1939 kende het stuk zijn eerste moderne opvoering.

Vivaldi schreef twee *Gloria's in D*, maar nummer RV 589 is terecht het bekendste en populairste geestelijke werk. Het gaat om een briljant, nogal teatraal werk dat ook momenten van melancholie kent. De verschillende delen laten meerdere Venetiaanse stijlen horen: à la soloconcert, quasi opera-buffa, strenge fuga's en lieflijke dansen. Het tweede deel *Et in terra pax* is heel indringend van toonzetting en in verhouding vrij lang, maar feitelijk toch een uitgesproken pleidooi voor vrede.

Het *Gloria* staat op zichzelf en is geen onderdeel van een compleet geschreven mis. Hoewel onduidelijk is wat de aanleiding is geweest dit werk te schrijven, kunnen we door de bezetting van alt- en sopraansolisten aannemen dat het werk bestemd was voor het meisjesweeshuis in Venetië.

Tekst en vertaling Gloria in D (A. Vivaldi)

Gloria in excelsis Deo (koor)

Gloria in excelsis Deo

Gloria in Excelsis Deo

Ere zij God in den hoge

Et in terra pax (koor)

Et in terra pax hominibus,
bonae voluntatis

Et in terra pax

En vrede op aarde aan de mensen
van goede wil

Laudamus te (sopraan en mezzo sopraan)

Laudamus te, benedicimus te
adoramus te, glorificamus te

Laudamus te

Wij loven U, wij prijzen U
wij aanbidden U, wij verheerlijken U

Gratias agimus tibi (koor)

Gratias agimus tibi
propter magnam gloriam tuam

Gratias agimus tibi

Wij danken U voor Uw grote heerlijkheid

Domine Deus (koor)

Domine Deus, Rex coelestis
Deus Pater omnipotens

Domine Deus

Heer God, Hemelse Koning
God, almachtige Vader

Domine Fili unigenite (koor)

Domine Fili unigenite, Jesu Christe

Domine Fili unigenite

Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus

Domine Deus, Agnus Dei (alt solist en koor)

Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris
qui tollis peccata
Domine Deus, Rex coelestis
qui tollis peccata
Domine Fili unigenite
qui tollis peccata
Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris
qui tollis peccata mundi
Miserere Agnus Dei
Miserere, Filius Patris
Miserere nobis

Domine Deus, Agnus Dei

Heer God, Lam Gods, Zoon van de Vader
Gij die de zonden wegneemt
Heer God, hemelse Koning
die de zonden wegneemt
Heer, eniggeboren Zoon
die de zonden wegneemt
Heer God, Lam van God, Zoon van de
Vader
die de zonden der wereld wegneemt
Ontferm U, Lam van God
Ontferm U, Zoon van de Vader
Ontferm U over ons

Qui tollis peccata mundi (koor)

Qui tollis peccata mundi
 suscipe deprecationem nostram

Qui tolis peccata mundi

Gij die de zonden der wereld wegneemt
 aanvaard onze smeekbeden

Qui sedes ad dexteram Patris (alt solist)

Qui sedes ad dexteram Patris
 miserere nobis

Qui sedes ad dexteram Patris

Gij die zit aan de rechterhand van de
 Vader
 ontferm U over ons

Quoniam tu solus sanctus (koor)

Quoniam tu solus sanctus
 tu solus Dominus
 tu solus Altissimus, Jesu Christe

Quoniam tu solus sanctus

Want Gij alleen zijt de Heilige
 Gij alleen de Heer
 Gij alleen de Allerhoogste, Jezus Christus

Cum Sancto Spiritu (koor)

in gloria Dei Patris
 Amen

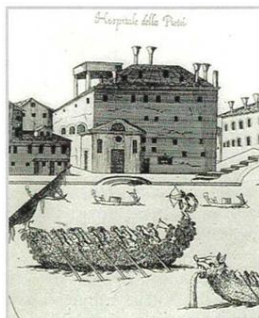
Cum Sancto Spiritu

Met de Heilige Geest
 in de heerlijkheid van God de Vader
 Amen

Magnificat (A. Vivaldi)

Vivaldi zette meerdere keren het *Magnificat* op muziek. De lofzang van Maria uit het evangelie van Lucas is een vast onderdeel van de vesperdiensten. Musicologen zijn het oneens over de datering van deze compositie. Een aantal van hen gaat er van uit dat Vivaldi de eerste versie in g-Moll rond 1715 schreef voor het Ospedale. In 1720 herzag hij het werk door onder meer de lagere stemmen te herschrijven voor mannenstemmen en twee hobo's te gebruiken naast een strijkorkest. Deze versie kreeg nummer 610.

Hoewel Vivaldi twee koren voorschreef, die soms individueel en soms tegelijkertijd zongen, bleef hij altijd voor vierstemmig koor schrijven. In een latere versie, RV 611 behield Vivaldi de koorleden, maar verving hij de drie delen voor solostemmen door vijf aria's.

Tekst en vertaling Magnificat (Vivaldi)

Magnificat

Magnificat anima mea Dominum!

Et exultavit

Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancillae suae; ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Quia fecit mihi magna, qui potens est, et sanctum, et sanctum nomen eius.

Et misericordia eius

Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum.

Fecit potentiam

Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.

Deposuit

Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles.

Esurientes

Esurientes implevit bonis et divites dimisit inanes.

Suscepit Israel

Suscepit Israel puerum suum recordatus misericordiae suae.

Sicut locutus est

Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham et semini eius in saecula.

Gloria Patri

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, sicut erat in principio, et nunc et semper, et in saecula saeculorum.
Amen.

Magnificat

Groot maakt mijn ziel de Heer!

Et exultavit

En verrukt is mijn geest om God, mijn Verlosser. Omdat hij de nederigheid van zijn dienstmaagd aanschouwde: zie maar, van nu af prijzen alle geslachten mij zalig. Omdat hij, die machtig is, grote dingen aan mij heeft gedaan, en heilig is zijn naam.

Et misericordia eius

En barmhartig is hij van geslacht tot geslacht voor wie hem erkennen.

Fecit potentiam

Hij heeft macht uitgeoefend met zijn arm, hoogmoedigen heeft hij in hun denken verstrooid.

Deposuit

Hij stootte machtigen van hun troon en eenvoudigen verhief hij.

Esurientes

Behoeftigen schonk hij overvloed en rijken zond hij met lege handen weg.

Suscepit Israel

Hij ontfermde zich over zijn dienaar Israel, zijn barmhartigheid indachtig.

Sicut locutus est

Zoals gezegd is aan onze vaders, aan Abraham en zijn nageslacht voor altijd.

Et exultavit

Eer aan de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Zoals het was in het begin, en nu, en altijd, en in de eeuwen der eeuwen.
Amen

Interview met dirigent Paul Valk (vervolg)

Hoe spreekt Puccini's *Messa di Gloria* je aan? Zijn er delen die je vooral erg raken? En is dat veranderd tijdens het repeteren?

Dat is een boeiende vraag. Want ja, ook bij mij veranderen dingen: ervaringen, visies, gevoel etc. Ik moet bekennen dat ik de *Messa di Gloria* nog niet eerder had uitgevoerd elders, omdat ik het idee had dat ik beter nog even verder kon kijken naar andere werken. Dit jeugdwerk, was het wel helemaal de moeite waard?

Inmiddels weet ik beter: het is een steengoed en aanstekelijk werk van een jonge, geniale kunstenaar. De chromatiek (letterlijk 'kleur', in de praktijk het gebruik van halve tonen, stijgend of dalend, die iets doen met je 'gevoelservaring'. Ze triggeren je. Puccini kan dat. Hij kan ook melodieën maken die blijven 'hangen'. Aria's als *Nessun dorma* of *O mio bambino caro* zijn van dergelijke 'oorwurmen'. Maar in de *Mis* is een thema van het *Gloria* er ook één die er mag zijn! Niks mis mee.

Waar ik ook meer en meer van ben gaan houden zijn de grote dynamische verschillen. Prachtig hoe verstild en dan weer bombastisch de muziek z'n werk doet. Of liever gezegd hoe wij dat eruit weten te halen. Heel spannend om te doen. En als het lukt is het kicken!

Ik houd van fuga's, dus ja, de fuga aan het eind van deel 2 is een heerlijk staaltje van contrapunt à la Italiana! Eén van de mooiste passages zijn de tussen-maten in het Credo, wanneer het orkest is triolen, maar dan met 'scheve accenten' weer naar een koorinzet toe speelt. Moeilijk uit te leggen, maar het komt in totaal 9 keer voor, dus ik hoop dat het herkend wordt.

Tenslotte is het leuk om te vertellen dat in dit werk nu juist geen dames-solisten zitten maar juist mannen: een tenor en een bas-bariton. Ook zij hebben prachtige solo's. Niet veel, maar zeer de moeite waard.

Puccini's stijl wordt ook wel omschreven als 'Romantisch verismo'. Wat houdt dat in en hoe horen we dat ook in zijn Messa di Gloria?

Het is een term die wordt gebruikt in de operawereld. Het is afgeleid van het Italiaanse woord voor 'realisme'. Dergelijke werken probeerden scènes uit het leven van alledag weer te geven, zoals jaloezie, armoede, tragedie. Ze bevatten emotioneel geladen muziek en zijn dramatisch vocaal. Gepassioneerde aria's zijn het gevolg.

In de *Messa di Gloria* is Puccini nog een jonge hond (zij het toch al ontwikkeld en best volwassen in zijn kunnen), die net heeft bedacht componist te worden. Maar later gaat hij ook aan de haal met dit genre. In onze mis is geen sprake van karakters, rollen en een verhaal. Het is een verklanking van de eeuwenoude kerkelijke mistekst. Neemt niet weg dat Puccini alles uit de kast haalt voor een vlammen en intense toonzetting.

Hebben Vivaldi en Puccini iets met elkaar gemeen, behalve dat ze Italiaans zijn?

Beiden waren heel beroemd in hun tijd. Maar beiden hadden helaas geen beste gezondheid; Vivaldi was asmatisch en Puccini kreeg later keelkanker. Wat ze ook gemeen hebben is hun plaats van overlijden: namelijk niet in Italië! Vivaldi in Wenen (hij was 'klaar' in Venetië en vond een nieuwe broodheer, keizer Karel VI, die hem naar diens hof liet komen. Onfortuinlijk genoeg overleed de vorst en een jaar later Vivaldi ook.

Puccini overleed in Brussel (hij ging er voor radiumtherapie naartoe, en behandeling sloeg aan, maar even later stierf hij aldaar aan een hartaanval). Redelijk vergelijkbaar is ook dat ze ongeveer even oud zijn geworden: Vivaldi 63 jaar en Puccini 65 jaar. Maar voor ons zijn ze onsterfelijk!

Nog een overeenkomst: de werken die we vanavond horen zijn min of meer 'vroeg' werken. Vivaldi was 37 en Puccini 22 toen ze onze stukken componeerden.

Giacomo Puccini

Giacomo Puccini (1858-1924) werd geboren in het Italiaanse stadje Lucca, gelegen in de provincie Toscane. Hier woonden en werkten vier generaties Puccini en ook Giacomo werd, na de dood van zijn vader in 1864, organist in de San Martino Basiliek in zijn geboorteplaats. Hij was toen amper 6 jaar oud ! Enkele jaren later werd hij benoemd tot stadsorganist en kapelmeester.

Giacomo had geen gemakkelijke jeugd en leed onder de armoede van zijn moeder. Een opleiding aan het

Conservatorium van Milaan zat er dan ook niet in, maar enkele plaatselijke muziekleraren bleken bereid hem de nodige theoretische en technische kennis bij te brengen. In 1878 componeerde Puccini een *Motetto e Credo*. Het werd zijn eerste grote publiekelijke succes, ondanks een deplorabele uitvoering door het plaatselijke koor. Gestimuleerd door dit succes integreerde Puccini deze twee composities twee jaar later in zijn *Messa a quatre voci con orchestra*, welke mis hij schreef ter gelegenheid van het patroonsfeest van het stadje Lucca.

Critici bleken opgetogen en roemden de grote fantasie van Puccini, alsmede zijn volmaakte harmonisatie en instrumentatie. Giacomo's grootvader was eveneens onder de indruk van dit succes en leende hem terstond het geld om alsnog een conservatoriumstudie te kunnen volgen. Deze studie was er evenwel de oorzaak van dat hij het componeren van kerkmuziek opgaf en zich meer richtte op het theater, de opera. Ook het grote publiek toonde nauwelijks meer enige interesse in zijn kerkmuziek. Puccini zelf vergat zijn mis niet. Grote stukken eruit gebruikte hij in zijn latere opera's.

In 1924 overleed Puccini in Brussel en werd begraven in zijn geboorteplaats Lucca. Ondanks alle lof die zijn Mis te beurt viel verdween dit meesterwerk in Puccini's archief tot de dag waarop een Amerikaanse priester, Dante, het manuscript herontdekte en het vervolgens uitgaf onder de naam *Messa di Gloria*, met welke naamgeving hij de religieuze inslag van deze compositie tot uitdrukking bracht. De eerste uitvoering onder deze nieuwe naam vond plaats op 12 juli 1953 in Chicago, in hetzelfde jaar gevolgd door uitvoeringen in Italië en Frankrijk en opnieuw kreeg Puccini – postuum – alle denkbare lof toegezwaaid. Nog steeds is het een mysterie waarom het zo lang heeft geduurd voordat het tot een regelmatige uitvoering van deze Mis is gekomen. Vele koren hebben dit werk intussen op hun repertoire staan.

Messa di Gloria

De Messa di Gloria heette oorspronkelijk *Messa a quattro voci con orchestra* (vierstemmige mis met orkest) en was het afstudeerproject van Puccini voor het Istituto Musicale in Lucca. Het stuk volgt het traditionele schema van een mis, maar de invloed van het werk van Verdi is er al duidelijk in terug te horen. De oorspronkelijke motivatie van Puccini om dit werk te componeren komt voort uit een voorstelling van de bekende opera Aida van Verdi, die hij bijwoonde in het nabij gelegen dorpje Pisa. Puccini besloot daarna om zelf eens het opera genre uit te proberen. Zelf kwam Puccini uit een geslacht van kerkmuzikanten. In deze fase heeft Puccini zijn Messa di Gloria geschreven. De oorspronkelijke vorm houdt de structuur van een mis aan, maar het is niet een mis zoals je deze zondag in de kerk zou verwachten. Daarvoor was de mis te massaal geschreven, namelijk voor een tenor en een bariton solist en voor koor en orkest. Het werk is beter te plaatsen in het concertrepertoire en is een voorproefje van de prachtige opera's die Puccini later zal schrijven.

Het stuk werd bij de eerste opvoering goed ontvangen. De jonge Puccini maakt volop gebruik van de mogelijkheden van het orkest. Alles staat ten dienste van de grote emoties. Het werk verdwijnt daarna lange tijd van het podium en wordt later terug gevonden door een Amerikaanse priester die materiaal voor een biografie over Puccini verzamelt. Onder de naam Messa di Gloria geeft hij het werk opnieuw uit en ruim 70 jaar wordt het in Chicago voor het eerst weer uitgevoerd.

Tekst en vertaling Messa di Gloria (Puccini)

Kyrie

Kyrie eleison
Christe eleison
Kyrie Eleison

Kyrie

Heer, ontferm U over ons.
Christus, ontferm U over ons.
Heer, ontferm U over ons.

Gloria

Gloria in excelsis Deo
Et in terra pax hominibus
bonae voluntatis
Laudamus te,
benedicimus te,
adoramus te,
glorificamus te
Gratias, agimus tibi propter magnam gloriam tuam
Gloria in Excelsis Deo
Domine Deus, rex coelestis,
Pater omnipotens
Domine fili unigenite,

Gloria

Eer aan God in den Hoge,
en vrede op aarde aan de mensen van goede wil.
Wij loven U,
Wij prijzen U,
wij aanbidden U,
wij verheerlijken U.
Wij zeggen u dank voor Uw grote heerlijkheid.
Eer aan God in den hoge
Heer God, Hemelse Koning,
God, almachtige Vader.
Heer, eniggeboren Zoon,

Jesu Christe. Domine Deus, Agnus Dei,
Filius Patris

Qui tolis peccata mundi,
miserere nobis

Qui tollis peccata mundi,
suscipe deprecationem nostram;

Quoniam tu solus sanctus,
tu solus Dominus,
tu solus altissimus, Jesu Christe.

Cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris.

Amen

Credo

Credo in unum Deum,
Patrem omnipotentem,
factorem coeli et terrae,
visibilium omnium et
invisibilium

Et in unum Dominum,
Jesum Christum,
Filium Dei unigenitum,
et ex Patre natum ante omnia
saecula

Deum de Deo, Lumen de Lumine,
Deum verum de Dea vero,
genitum non factum,
consubstantialem Patri,
per quem omnia facta sunt
Qui propter nos homines
et propter nostram salutem
descendit de coelis

Et incarnatus est de Spiritu Sancto
ex Maria Virgine
et homo factus est
Crucifixus etiam pro nobis
sub Pontio Pilato
Passus et sepultus est.

Jezus Christus, allerhoogste. Heer God,
Lam Gods, Zoon van de Vader.

Gij die wegneemt de zonden van de
wereld, ontferm U over ons;

Gij die wegneemt de zonden van de
wereld, aanvaard ons gebed;

Want Gij alleen zijt de Heilige,
Gij alleen de Heer,
Gij alleen de Allerhoogste,
Jezus Christus.

Met de Heilige Geest in de glorie van
God de Vader.

Amen.

Credo

Ik geloof in één God,
de almachtige Vader,
Schepper van hemel en aarde,
van al wat zichtbaar en onzichtbaar is.

En in een Heer, Jezus Christus,
eniggeboren Zoon van God,
voor alle tijden geboren uit de Vader.

God uit God, Licht uit Licht, ware God uit
de ware God.

Geboren, niet geschapen,
één in wezen met de Vader, door Wie
alles geschapen is.

Hij is voor ons mensen en omwille van
ons heil uit de hemel neergedaald.

En Hij is vlees geworden door de Heilige
Geest, uit de maagd Maria
en is mens geworden.

Hij werd voor ons gekruisigd,
onder Pontius Pilatus

Hij heeft geleden en is begraven.

Et resurrexit tertia die,
secundum scripturas
Et ascendit in coelum,
sedet ad dexteram Patris.
Et iterum venturus est cum gloria
iudicare vivos et mortuos,
cujus regni non erit finis
Et in Spiritum Sanctum Dominum,
et vivificantem,
qui ex Patre Filioque procedit.
Qui cum Patre et Filio
simul adoratur et glorificatur:
qui locutus est per prophetas

Et unam sanctam catholicam et
apostolicam Ecclesiam.
Confiteor unum baptisma,
in remissionem peccatorum.
Et expecto resurrectionem mortuorum.
Et vitam venturi saeculi

Amen

Sanctus

Sanctus, sanctus, sanctus,
Dominus Deus Sabaoth
Pleni sunt coeli et terra
gloria tua.
Hosanna in excelsis.
Benedictus, qui venit in nomine
Domini
Hosanna in excelsis

Agnus Dei

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
miserere nobis
Dona nobis pacem

En op de derde dag is Hij verrezen
volgens de Schriften,
En is ten hemel gevaren,
zetelt aan de rechterhand van de Vader.
En hij zal wederkomen met heerlijkheid
om over de levenden en de doden te
oordelen.
En aan zijn rijk zal geen einde komen.
En in de Heilige Geest,
die Heer is en het leven geeft:
die van de Vader en de Zoon uitgaat;
die met de vader en de zoon tegelijk
aanbeden en geroemd wordt; die
gesproken heeft door de profeten.
En in de heilige, katholieke
en apostolische kerk.
Ik belijd één doopsel tot vergeving
van de zonden.
Ik verwacht de opstanding van de doden
en het leven van het komend rijk.

Amen.

Sanctus

Heilig, heilig, heilig, de Heer, de God
van de hemelse machten.
Vol zijn hemel en aarde van uw
heerlijkheid.
Hosanna in den hoge.
Gezegend Hij die komt in de naam van de
Heer.
Hosanna in den hoge.

Agnus Dei

Lam Gods, dat wegneemt de zonden
der wereld, ontferm U over ons.
Geef ons vrede

Interview met dirigent Paul Valk (slot)

In dit programmaboekje werd al best veel verteld over de componisten Vivaldi en Puccini en hun werken. Er is nog een derde bekende Italiaanse componist: Giuseppe Verdi. Is zijn invloed ook te horen in Puccini's *Messa die Gloria*?

Nou, er zijn nog wel méér bekende Italiaanse componisten hoor. Wat te denken van Rossini, Donizetti, Paganini, Leoncavallo, Mascagni uit Puccini's tijd. En Monteverdi, Scarlatti, Pergolesi, Cherubini, Palestrina, uit Vivaldi's tijd. Maar okay, Verdi is wel de bekendste wellicht. Voor óns in ieder geval. Een generatie eerder leefde hij. Maar ze hebben elkaar gekend. Puccini liep mee in Verdi's begrafenisstoet. En qua componeren zie je zeker ook wel een lijn, al schreef Verdi wat complexer van Puccini, die een iets lichtere touch had.

Enfin, maar geen appels met peren vergelijken. Gewoon genieten van wat er op tafel komt!

Koor van de Nederlandse Händelvereniging

Foto: Anna Groot

Op dit concert zongen mee:

Sopranen: Cita Becking, Ineke Blaauw, Els Bloemer, Lianne Blömer, Irene Bredée, Caroline Cazemier, Katy Coucke, Anneke van Dalfsen, Eveline van Druten, Audrey Esser, Alice Geijssel, Linda de Graaf, Anneke Kappetijn, Margriet Kuhne, Jos van der Lans, Ria List, Anna Loos, Alexandra Lujee, Marianne Luyer, Hanneke Meurs, Thessa van Muijen, Lilian Mulder, Chris Nieuwland, Karin Plokker, Margot Smit en Cecile van Spronsen.

Alten: Pauline Amelink, Armande Cazemier, Godelieve Cazemier, Marijke Dekker, Saskia Dörr, Marieke Eerland, Nienke Feenstra, Lucia de Haas, Mirjam van Hamersveld, Louise Harmsen, Françoise Keesom, Ellen Klomp, Jenny Kranenburg, Tineke van Leusden, Willemijn Mignot, Yvonne Quint, Anneke de Ronde, Vera Stalling, Frouwina Tap, Keetje Teerink, Miek Tissen, Netty v.d.Torn, Jannie Tuinenga, Inge Umans, Annette Veerman, Rebecca Versteeg, Evelien Vrij en Els de Wijn.

Tenoren: Jan van Berkel, Auke Bijlsma, Theo Cazemier, Jeroen den Haan, Paul van Helmond, Bart van Marwijk, Sander van Muijen, Marco van Rijn, Marianne Rutgers, Han van Schoonhoven en Sjoerd van der Zee.

Bassen: Chris Blokhuis, Ron Boerebach, Ronald v.d. Heuvel, Jeroen de Jong, Roel de Jonge, Danny Kamp, Ludo Koks, Henk van Kooten, Joep Mourits, Fons Peters, Ernst Raaymakers, Jelland Sprang, Albert Verdam, Daniel Volk en Bert Zuidervaart.

Het Koor van de Nederlandse Händelvereniging is een ambitieus koor, dat uitvoeringen van klassieke en moderne(re) werken wil geven van een zo hoog mogelijk niveau. Sponsors maken het mogelijk de kwaliteit te blijven leveren, die ons publiek al decennia van ons gewend is: een

goed koor, maar ook uitmuntende solisten en orkestbegeleiding.

Onze belangrijkste podia zijn de Grote Kerk in Naarden en het Concertgebouw in Amsterdam. Sponsors kunnen met een bijdrage hun naam verbinden aan het Koor van de Nederlandse Händelvereniging en aan de cultuurbeoefening in het Gooi en omstreken.

Ieder bedrijf of instelling met betrokkenheid bij amateurkunst op niveau kan sponsor worden en zo de NHV steunen bij de uitvoering van onze concerten. Als sponsor van de NHV kunt u zowel een specifiek concert ondersteunen als de algemene jaarlijkse programmering. Vanzelfsprekend biedt de NHV een passende tegenprestatie voor deze steun. Daarbij valt te denken aan:

- vermelding van naam en logo in alle publiciteitsuitingen van de NHV, zoals onze website, flyers, affiches, programmaboekjes en entreekaarten
- vrijkaarten op mooie plaatsen; aantal afhankelijk van de hoogte van de sponsorbijdrage
- mogelijkheden voor relatiemanagement in het kader van onze concerten, bijvoorbeeld in de Grote Kerk Naarden of het Concertgebouw in Amsterdam.

De afspraken worden in overleg gemaakt en zoveel mogelijk aangepast aan de wensen van de sponsor. Indien u meer wilt weten over de mogelijkheden tot sponsoring, neemt u dan contact met ons op via pr@haendelvereniging.nl

De Nederlandse Händelvereniging is een culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Voor donateurs van Culturele ANBI's geldt bij de belastingaangifte een extra giftenaftrek, om giften aan culturele ANBI's te stimuleren. Meer informatie hierover staat op onze website: www.haendelvereniging.nl

Bij de Vriendenloterij bepalen deelnemers zelf welk goed doel zij steunen. Zo kan een deelnemer gaan meespelen voor een club, vereniging of stichting uit de buurt. De Nederlandse Händelvereniging is een beneficiant van de Vriendenloterij. Speelt u (al) mee met de Vriendenloterij en wilt u ons steunen? Dan kunt u de goede doelen bijdrage van uw lot laten uitbetalen aan de NHV door te bellen met 088-020 020. Onze code is 20527. Of via de website: www.vriendenloterij.nl

30 APRIL | **NIELS DE KLERK**
[Potret Steinmeyer-orgel]

24 MEI | **MARGREETH DE JONG**

7 JUNI | **ROBERT VAN DEELEN**

5 JULI | **JAN HOGENDOORN**

10 AUGUSTUS
LIDIA KSIĄŻKIEWICZ (F)

13 SEPTEMBER | **NATIONALE ORGELDAG**
GERTINE HOEFNAGEL
WIBREN JONKERS
JOS MOEKE

14 OKTOBER | **ORGELSTUDENTEN - CVA**
MATTHIAS HAVINGA
LAURENS DE MAN

18 OKTOBER | **MASTERCLASS**
19 OKTOBER | **ORGELCONCERT**
WYBE KOOLJMANS

2025
AGENDA
STEINMEYER-ORGEL
Koepelkerk Bussum

HÄNDELDAGEN 2025 NAARDEN VESTING

PROGRAMMA

Vr 10 oktober t/m Za 8 november

Tentoonstelling - Händel Collectie

[Rondleiding door **Ton Koopman**]

Comenius Museum Naarden

Za 11 oktober, 20.00 uur

Concert

Tini Mathot en Marie Verhagen

St.-Vituskerk Naarden

Ma 20 oktober, 20.00 uur

Concert

Het Amsterdam Baroque Orchestra

o.l.v. Ton Koopman

St.-Vituskerk Naarden

Di 28 oktober, 20.00 uur

Händelconcert

Koor NHV & Holland Symfonie Orkest

o.l.v. Paul Valk

Grote Kerk Naarden

Wo 29 oktober, 14.00-17.00 uur | 19.00-22.00 uur

Masterclasses Conservatoriumstudenten Zang

o.l.v. Ton Koopman

St.-Vituskerk Naarden

Za 1 november, 20.00 uur

Concert

Het Apollo Ensemble

St.-Vituskerk Naarden

Kom ook zingen bij de Nederlandse Händelvereniging!

Heb jij zin om samen met ons prachtige muziek te zingen? Of wil je meedoen met ons volgende project? Kom dan eens langs op één van onze repetities, elke donderdag van 19.45 tot 22.15 uur in de Wilhelminakerk in Bussum. Je kunt ook meedoen op projectbasis! Heb je belangstelling, meld je dan aan via www.haendelvereniging.nl/zing mee. Alle ervaren zangers, met name bassen en tenoren, zijn van harte welkom!

Bezoek de Nederlandse Händeldagen!

In samenwerking met onze ambassadeur Ton Koopman en het Comenius Museum in Naarden organiseren wij in oktober 2025 de Nederlandse Händeldagen met o.a.:

- 🎻 kinderconcerten in de St. Vituskerk;
- 🎻 tentoonstelling met manuscripten van Händel uit de collectie van Ton Koopman;
- 🎻 Master Classes Händelaria's zingen voor conservatoriumstudenten o.l.v. Ton Koopman.

Op dinsdag 28 oktober is er een feestelijk concert van de Nederlandse Händelvereniging in Grote Kerk Naarden, met o.a. de bekende Coronation Anthems van Händel en een orgelconcert gespeeld door Ton Koopman. Meer informatie volgt medio mei in onze seizoensbrochure 2025/2026.

Steun de Nederlandse Händelvereniging!

Vier schitterende concerten per jaar met professionele orkesten en solisten op prachtige locaties: dat lukt ons alleen dankzij de steun van onze donateurs, sponsors, adverteerders en vrienden! Wil je ons ook ondersteunen? Graag bieden wij in onderling overleg een passende tegenprestatie aan, zoals gelegenheden voor relatiemanagement, vrijkaarten of voorrang bij het kiezen van zitplaatsen. Kijk voor alle voordelen op: www.haendelvereniging.nl/steun ons.

HandeL.
Nederlandse Händelvereniging

